

ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΓΛΩΣΣΑ Γ ΛΥΚΕΙΟΥ: ΠΟΛΕΜΟΣ

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

Στην Ουκρανία διακυβεύεται η πορεία της ανθρωπότητας

Το παρακάτω κείμενο αποτελεί μία παράθεση μερών του άρθρου του Χαράρι που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα Economist.

Μπορούν οι άνθρωποι να αλλάξουν τον τρόπο συμπεριφοράς τους ή η ιστορία επαναλαμβάνεται ατέρμονα, με τους ανθρώπους να είναι για πάντοτε καταδικασμένοι να αναπαράγουν τραγωδίες του παρελθόντος χωρίς να αλλάζουν τίποτα εκτός από το ντεκόρ;

Μια σχολή σκέψης αρνείται σταθερά τη δυνατότητα αλλαγής. Υποστηρίζει ότι ο κόσμος είναι μια ζούγκλα, ότι οι ισχυροί λυμαίνονται τους αδύναμους και ότι το μόνο πράγμα που εμποδίζει μια χώρα να κατακρεουργήσει μια άλλη είναι η στρατιωτική δύναμη. Έτσι ήταν πάντα, και έτσι θα είναι. Όσοι δεν πιστεύουν στο νόμο της ζούγκλας δεν αυταπατώνται απλώς, αλλά θέτουν σε κίνδυνο την ίδια τους την ύπαρξη. Δεν θα επιβιώσουν για πολύ.

Μια άλλη σχολή σκέψης υποστηρίζει ότι ο λεγόμενος νόμος της ζούγκλας δεν είναι επ' ουδενί φυσικός νόμος. Τον δημιούργησαν οι άνθρωποι κι αυτοί μπορούν να τον αλλάξουν. Σε αντίθεση με την επικρατούσα εσφαλμένη αντίληψη, οι πρώτες σαφείς ενδείξεις περί οργανωμένου πολέμου εμφανίζονται στα αρχαιολογικά αρχεία μόλις πριν από 13.000 χρόνια. Ακόμα και μετά από αυτή την ημερομηνία υπήρξαν πολλές περιόδους χωρίς αρχαιολογικά στοιχεία για πολέμους. Σε αντίθεση με τη βαρύτητα, ο πόλεμος δεν είναι μια θεμελιώδης δύναμη της φύσης. Η ένταση και η ύπαρξή του εξαρτώνται από τους υποκείμενους τεχνολογικούς, οικονομικούς και πολιτιστικούς παράγοντες. Καθώς αυτοί οι παράγοντες αλλάζουν, το ίδιο αλλάζει και ο πόλεμος.

Η παρακμή του πολέμου είναι εμφανής σε πολλές στατιστικές. Από το 1945, είναι σχετικά σπάνιο να επανασχεδιάζονται τα διεθνή σύνορα λόγω ξένης εισβολής και ούτε μία διεθνώς αναγνωρισμένη χώρα δεν έχει εξαφανιστεί εντελώς από τον χάρτη λόγω εξωτερικής κατάκτησης. Βεβαίως, δεν έλειψαν άλλα είδη συγκρούσεων, όπως οι εμφύλιοι πόλεμοι και οι εξεγέρσεις, αλλά ακόμη και αν όλα τα είδη συγκρούσεων κατά τις δύο πρώτες δεκαετίες του 21ου αιώνα ληφθούν υπόψη, η ανθρώπινη βία έχει σκοτώσει λιγότερους ανθρώπους απ' ό,τι οι αυτοκτονίες, τα τροχαία ή οι ασθένειες που σχετίζονται με την παχυσαρκία. Η πυρίτιδα έχει καταστεί λιγότερο θανατηφόρα από τη ζάχαρη.

Η παρακμή του πολέμου δεν προέκυψε από κάποιο θεϊκό θαύμα ή από μια αλλαγή στους νόμους της φύσης. Προέκυψε από το γεγονός ότι οι άνθρωποι έκαναν καλύτερες επιλογές. Αποτελεί αναμφισβήτητο το μεγαλύτερο πολιτικό και ηθικό επίτευγμα του σύγχρονου πολιτισμού. Δυστυχώς, το γεγονός ότι απορρέει από ανθρώπινη επιλογή σημαίνει επίσης ότι είναι αναστρέψιμη.

Η τεχνολογία, η οικονομία και ο πολιτισμός συνεχίζουν να αλλάζουν. Η άνοδος των κυβερνοόπλων, των οικονομιών που καθοδηγούνται από την Τεχνητή Νοημοσύνη και των νέων μιλιταριστικών πολιτισμών θα μπορούσε να οδηγήσει σε μια νέα εποχή πολέμων, χειρότερη από οτιδήποτε έχουμε δει στο παρελθόν. Για να απολαύσουμε την ειρήνη, πρέπει σχεδόν όλοι να κάνουμε σωστές επιλογές. Αντίθετα, μια κακή επιλογή από μία μόνο πλευρά μπορεί να οδηγήσει σε πόλεμο.

Αν γίνει και πάλι κανόνας για τις ισχυρές χώρες να κατατροπώνουν τους ασθενέστερους γείτονές τους, κάτι τέτοιο θα επηρεάσει τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι σε όλο τον κόσμο αισθάνονται και συμπεριφέρονται. Το πρώτο και πιο προφανές αποτέλεσμα μιας επιστροφής στο νόμο της ζούγκλας θα ήταν η απότομη αύξηση των στρατιωτικών δαπανών εις βάρος όλων των άλλων. Τα χρήματα που θα έπρεπε να πηγαίνουν σε δασκάλους, νοσηλευτές και κοινωνικούς λειτουργούς θα πήγαιναν σε τανκς, πυραύλους και κυβερνοόπλα.

Η επιστροφή στη ζούγκλα θα υπονόμει επίσης την παγκόσμια συνεργασία σε προβλήματα όπως η πρόληψη της καταστροφικής κλιματικής αλλαγής ή η ρύθμιση ανατρεπτικών τεχνολογιών όπως η τεχνητή νοημοσύνη και η γενετική μηχανική. Δεν είναι εύκολο να συνεργάζεσαι με χώρες που ετοιμάζονται να σε εξοντώσουν. Και καθώς τόσο η κλιματική αλλαγή όσο και η κούρσα των

εξοπλισμών στον τομέα της τεχνητής νοημοσύνης επιταχύνονται, η απειλή των ένοπλων συγκρούσεων θα αυξηθεί περαιτέρω, κλείνοντας έναν φαύλο κύκλο που μπορεί κάλλιστα να στοιχειώσει το είδος μας.

Γιώβαλ Νέε Χαράρι, Economist, 17.2.2022

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Τα δύο γράμματα του Γκάντι στον Α. Χίτλερ

Εισαγωγικό σημείωμα: Τον Ιούλιο του 1939 κι ενώ ο Χίτλερ είχε ήδη καταλάβει την Τσεχοσλοβακία χωρίς πολλές ενοχλήσεις, ο Ινδός στοχαστής και ακτιβιστής, Μαχάτμα Γκάντι του έστειλε μία επιστολή (στις 23-7-1939), με σκοπό να τον προλάβει πριν αρχίσει τον πόλεμο. Το γράμμα δεν έφτασε στον προορισμό του (λόγω παρέμβασης των Βρετανών, όπως λέγεται). Έναν μήνα μετά ο Χίτλερ εισέβαλε στην Πολωνία. Μετά από ενάμιση χρόνο (24 Δεκεμβρίου 1940) ο Γκάντι έστειλε δεύτερο γράμμα στον Χίτλερ, πιο μακροσκελές αυτή τη φορά. Ακολουθούν αποσπάσματα από τις δύο αυτές επιστολές.

Αγαπητέ φίλε,

Φίλοι μου με παρακινούν να σας γράψω για το καλό της ανθρωπότητας. Αλλά αρνούμεν την παράκλησή τους, καθώς αισθανόμουν πως όποιο γράμμα από εμένα θα αποτελούσε απρέπεια. Κάτι μου λέει πως δεν πρέπει να ενεργήσω υπολογιστικά και πως πρέπει να κάνω την επίκλησή μου, όσο κι αν αξίζει μια τέτοια ενέργεια.

Είναι αρκετά ξεκάθαρο πως σήμερα είστε ο μόνος άνθρωπος που μπορεί να αποτρέψει έναν πόλεμο ο οποίος μπορεί να υποβιβάσει την ανθρωπότητα σε ένα πρωτόγονο επίπεδο. Είναι αναγκαίο να πληρώσετε αυτό το τίμημα για κάποιον σκοπό, όσο άξιος και να νομίζετε πως είναι; Θα ακούσετε την επίκληση κάποιου που προμελετημένα έχει αποφύγει τη μέθοδο του πολέμου όχι χωρίς σημαντική επιτυχία;

[...] Αν όχι οι Βρετανοί, τότε κάποια άλλη δύναμη σίγουρα θα βελτιώσει τη μέθοδό σας και θα σας νικήσει με το ίδιο σας το όπλο. Δεν αφήνετε καμία κληρονομιά στο λαό σας για την οποία θα ήταν περήφανος. Δεν μπορούν να περηφανεύονται για ένα ρεσιτάλ βάναυσων πράξεων, όσο έντεχνα σχεδιασμένο και να είναι. Οπότε, σας κάνω επίκληση στο όνομα της ανθρωπότητας να σταματήσετε τον πόλεμο. Δεν θα χάσετε τίποτα. Το μόνο που θα αποδειχτεί θα είναι πως η δύναμη καταστροφής σας ήταν μεγαλύτερη.

[...] Σε αυτήν την εποχή όπου οι καρδιές των λαών της Ευρώπης λαχταρούν την ειρήνη, είναι πολύ να σας ζητήσω να κάνετε μια προσπάθεια για την ειρήνη εν μέσω μιας εποχής που ίσως να μη σημαίνει τίποτα για σας προσωπικά αλλά η οποία πρέπει να σημαίνει πολλά στα εκατομμύρια των Ευρωπαίων των οποίων το άλαλο ουρλιαχτό για ειρήνη ακούω, καθότι τα αυτιά μου αφιερώνονται στο να ακούνε τους εκατομμύρια άλαλους ; Σκόπευα να απευθύνω μια κοινή επίκληση σε εσάς και στον Κύριο Μουσολίνι, τον οποίο είχα το προνόμιο να συναντήσω όταν ήμουν στη Ρώμη κατά τη διάρκεια της επίσκεψής μου στη Βρετανία ως απεσταλμένος του Συνεδρίου Στρογγυλής Τραπέζης. Εύχομαι να θεωρήσει αυτήν ως απευθυνόμενη και στον ίδιο με τις αναγκαίες αλλαγές.

Παραμένω ο ειλικρινής σας φίλος,

Μ.Κ. Γκάντι

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

Σίντνεϊ Κις, «Ποιητής πολέμου»

Είμαι ο άνθρωπος που αναζητούσα την ειρήνη και βρήκα
Τα μάτια μου στο συρματοπλεγμα,
Είμαι ο άνθρωπος που ψαχούλευα τις λέξεις και βρήκα
Στο χέρι μου ένα βέλος καρφωμένο.
Είμαι ο χτίστης που οι στέρεοι τοίχοι του ζώνουν
Μια γη γλιστερή.
Σαν αρρωστήσω ή τρελαθώ
Μη με περιγελάτε και μη μ' αλυσοδένετε·
Σαν θα πλησιάζω τον άνεμο
Μη με ρίχνετε χάμω·
Μ' όλο που η όψη μου είν' ένα βιβλίο καμένο
Και μια ερειπωμένη πολιτεία.

μτφ. Κλείτος Κύρου

[πηγή: Ανθολογία της ευρωπαϊκής και αμερικανικής ποιήσεως, εκλογή και επιμέλεια Κλέων Β. Παράσχος, πρόλογος Νάσος Βαγενάς, Παρουσία, Αθήνα 1999, σ. 51]

ΘΕΜΑΤΑ

- A.** Να αποδώσετε συνοπτικά τις τελευταίες τρεις παραγράφους του κειμένου 1 σε 60-70 λέξεις.
Μονάδες 15
- B1α.** Να σχολιάσετε την επικοινωνιακή λειτουργία του ερωτήματος στην αρχή του κειμένου 1.
Μονάδες 5
- B1β.** Ο συντάκτης του κειμένου 1 αναφέρεται σε δύο διαφορετικές απόψεις σχετικά με την ύπαρξη του πολέμου. Πώς αυτή η αντίθεση συμβάλλει στην οργάνωση του υπόλοιπου κειμένου;
Μονάδες 10
- B2α.** Ο συντάκτης του κειμένου 1 στην τέταρτη παράγραφο χρησιμοποιεί παραδείγματα. Ποιος είναι ο σκοπός αυτής της επιλογής του;
Μονάδες 5
- B2β.** Ο συντάκτης του κειμένου 1 οργανώνει την πέμπτη παράγραφο με αίτιο-αποτέλεσμα. Να το εντοπίσετε και να αναφέρετε τι επιδιώκει με τον τρόπο αυτό.
Μονάδες 5
- B3α.** Να αναδείξετε τη νοηματική αλληλουχία ανάμεσα στην έκτη και την έβδομη παράγραφο του κειμένου 1.
Μονάδες 5
- B3β.** Εάν λάβετε υπόψη σας την επικοινωνιακή περίσταση (πομπός, ταυτότητα/ιδιότητα του συντάκτη, δέκτης, είδος κειμένου και σκοπός του) του κειμένου 2, πώς κρίνετε την επιλογή του συγκεκριμένου κειμενικού είδους και με ποια εκφραστικά μέσα αυτό εξυπηρετεί τον σκοπό του;
Μονάδες 10
- Γ.** Να αναδείξετε ποιο πιστεύετε ότι είναι το θέμα που θίγει το κείμενο 3, αξιοποιώντας τουλάχιστον τρεις κειμενικούς δείκτες. Να παραθέσετε και την προσωπική σας άποψη πάνω στο θέμα αυτό.
Μονάδες 15
- Δ.** Στο κείμενο 1 διατυπώνονται οι απόψεις δύο διαφορετικών σχολών σχετικά με το θέμα των πολέμων. Η μία σχολή υποστηρίζει ότι ο πόλεμος είναι στη φύση των ανθρώπων, ενώ η άλλη ότι πρόκειται για ανθρώπινη κατασκευή και, κατά συνέπεια, μπορεί κάποια στιγμή να σταματήσει να υπάρχει. Εσείς προσωπικά με ποια άποψη συμφωνείτε περισσότερο; Να συντάξετε ένα άρθρο 350-400 λέξεων για το προσωπικό σας ιστολόγιο, στο οποίο να αναφέρετε και τις προσωπικές σας σκέψεις σχετικά με την άποψη που σας βρίσκει σύμφωνο/η.
Μονάδες 30